

KS. DAWID GALANCIAK

**DUSZPASTERSKO – PATRIOTYCZNA DZIAŁALNOŚĆ
PROBOSZCZA Z ŁĄKORZA KS. PAWŁA DUNAJSKIEGO
(1867-1957)**

Postać księdza Pawła Dunajskiego jest jedną z tych, które należy ocalić od zapomnienia. Zasluguje ona na przybliżenie przede wszystkim ze względu na fakt, że jest on, jak zaznacza kronikarz „pierwszym proboszczem naszej parafii po upływie (...) 300 lat, w którym to czasie w ogóle tutejszy nasz kościół jako filia do Lipinek przynależał i co 3 niedziela li tylko tu nabożeństwo się odbywało”¹. Istotnie chodzi o czas, kiedy to w skutek reformacji i zniszczeń podczas wojen szwedzkich w XVII wieku parafia w Łąkorzu straciła swoją samodzielność duszpasterską. Afiliowana została wówczas do sąsiedniej parafii w Lipinkach. Ponownie dopiero w roku 1899 Łąkorz uznany został jako odrębny obwód duszpasterski, a od 1914 roku istnieje jako samodzielna parafia². Ksiądz Radca Paweł Dunajski – pierwszy w czasach nowożytnych proboszcz w Łąkorzu zalicza się we wspomnieniach konfratrów oraz wierzącego ludu ziemi lubawskiej

KS. DR DAWID GALANCIAK, kapłan diecezji toruńskiej, doktor nauk teologicznych, absolwent Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, wikariusz parafii św. Katarzyny Aleksandryjskiej w Łasinie, katecheta w Zespole Szkół Ponadpodstawowych im. Kazimierza Jagiellończyka w Łasinie. Dziedziny zainteresowań: katechetyka, metodyka nauczania. Kontakt: dawidgal@op.pl

1. *Kronika szkolna. Łąkorz 1914 – 1939*, w: Szkoła Podstawowa im. Jana Pawła II w Łąkorzu, s. 21.
2. B.a., *Łąkorz*, http://www.gminabiskupiec.pl/asp/pl_start.asp?typ=14&sub=6&subsub=25&menu=121&strona=1 (odczyt z dnia 23.03.2020)

do szeregu czcigodnych i zasłużonych kapłanów polskich Pomorza³. Wielokrotnie oddawany w artykule głos kronikarzom szkoły w Łąkorzu, pozwala przenieść się czytelnikowi do czasów odzyskiwania niepodległości przez Polskę, zobaczyć życie i nastroje społeczności Łąkorza, a przede wszystkim spojrzeć na księdza Pawła Dunajskiego wieloletniego proboszcza tamtejszej parafii pod wezwaniem św. Mikołaja Biskupa jako duszpasterza i patriotę.

Historia parafii św. Mikołaja Biskupa w Łąkorzu

Nazwa miejscowości Łąkorz⁴ pochodzi z XVI wieku i wywodzi się od krzyżackiego Lynkorn, Linker i Longkorn. Samo zaś powstanie parafii w Łąkorzu przez krzyżaków datowane jest na XIV wiek, z początku którego pochodzi murowany kościół pod wezwaniem św. Mikołaja Biskupa. Po śmierci ks. Wlewskiego w 1652 roku, kiedy to na skutek spustoszeń będących konsekwencją wojny szwedzkiej liczba parafian spadła do osiemdziesięciu dusz, zarządzali nią proboszczowie z Ostrowitego, Skarlina i Lipinek. Decyzją rządu pruskiego z 1834 roku parafia w Łąkorzu miała zostać zlikwidowana, jednak mając poparcie ze strony biskupów chełmińskich ocalała swoją samodzielność. W skutek tego Łąkorz od 1899 roku stał się odrębnym obwodem duszpasterskim, za który odpowiedzialnym został wówczas ks. Paweł Dunajski jako administrator, później jej proboszcz.

Wieś Łąkorz przynależy obecnie do gminy Biskupiec w województwie warmińsko – mazurskim, wcześniej znajdowała się w powiecie lubawskim i nowomiejskim. Usytuowana jest na skrzyżowaniu dróg łączących miasta: Jabłonowo Pomorskie, Nowe Miasto Lubawskie i Brodnicę, sąsiaduje z utworzonym w 1985 roku Brodnickim Parkiem Krajobrazowym⁵. Warto zaznaczyć przy tej okazji, że w Łąkorzu znajduje się Szkoła Podstawowa im. Jana Pawła II – jedyna szkoła w Polsce, która posiada relikwie tegoż Świętego umieszczone w sali pamięci jemu poświęconej.

Życiorys księdza Dunajskiego

Urodzony w Świeciu dnia 31.12.1867 Paweł Dunajski pochodził z rodziny rolniczej. Był synem Michała – człowieka zasłużonego dla sprawy narodowej w mieście i okolicy i Marii z domu Czablewskiej. Naukę pobierał

-
3. B. a., *Śp. Ks. Paweł Dunajski*, „Orędownik Diecezji Chełmińskiej” 11 – 12 (1957), s. 469.
 4. Szczegółowy opis wsi Łąkorz, jej historię, charakterystykę oraz inwentaryzację zasobów opisuje Przewodnicząca Rady Gminy Tęgowska B. w *Planie Odnowy Miejscowości Łąkorz w Gminie Biskupiec na lata 2015 – 2020*, który stanowi Załącznik Nr 1 do Uchwały Nr XI/114/15 Rady Gminy Biskupiec z dnia 22.10.2015, http://www.gminabiskupiec.pl/asp/pliki/Plany_Odnowy_Miejscowosci/lakorz.pdf (odczyt z dnia 30.03.2020)
 5. J. Kulpa, *Łąkorz. Mała wieś w wielkiej historii*, Brzezia Łąka 2011, s. 11.

w progimnazjum w Świeciu, gimnazjum w Chełmnie w latach 1890 – 1892, a następnie w Seminarium Duchownym w Pelplinie. Po święceniach, które przyjął 22.03.1896 przez posługę biskupa chełmińskiego Leona Rednera (1828 – 1898) był wikariuszem w Lipuszu (Kaszuby), administratorem w Czarnowie, administratorem w Łąkorzu od 1899 roku. W rubryce wiadomości kościelnej „Gazeta Grudziądzka” z dnia 11.11.1899 roku informuje: „Ks. administrator Dunajski z Czarnowa przesiedlony jako wikary do Łąkorza”⁶, następnie był proboszczem tejże parafii od 1914 roku. Aktywnie uczestniczył w polskich organizacjach o charakterze kulturalnym i społecznym. Należał do Towarzystwa Naukowego w Toruniu w latach 1902 – 1938, Stowarzyszenia „Straż” (1905). Został mianowany przez biskupa chełmińskiego Stanisława Okoniewskiego (1870 – 1944) wizytatorem nauki religii w dekanacie nowomiejskim oraz radcą duchownym⁷. W 1931 roku sprawował funkcję sekretarza Związku Kapłanów „Unitas” Diecezji Chełmińskiej okręgu nowomiejskiego, a od 1935 roku był protektorem chórów kościelnych⁸. Zmarł dnia 15.07.1957. Uroczystościom pogrzebowym w Łąkorzu, gdzie został pochowany ks. Dunajski, przewodniczył w otoczeniu duchowieństwa sufragan chełmiński Bernard Czapliński (1908 – 1980). Następcą Dunajskiego został ks. Zdzisław Buczkowski (1918 – 1997), który od 1952 roku pełnił funkcje wikariusza w Łąkorzu. Następnie od 1957 roku był administratorem parafii Łąkorz, a rok później jej proboszczem do 1976 roku. Został pochowany na cmentarzu w Łąkorzu.

Jubileusz ks. Dunajskiego

Pierwsze informacje odnoszące się do księdza Dunajskiego zawarte w *Kronice szkolnej* w Łąkorzu dotyczą jubileuszu 25 – lecia jego kapłaństwa. Dnia 22 marca 1921 roku „z wdzięczności do samego duszpasterza odbyła się cała uroczystość ta, nader wzruszająca”⁹. Kronikarz dość szczegółowo relacjonuje przebieg jubileuszu, dlatego warto oddać mu głos: „Po złożeniu serdecznych życzeń przez niżej podpisanego w imieniu parafian, również po przemówieniu 2 córek p. Arentowicza (...) w imieniu dziatwy szkolnej, udał się jubilat w otoczeniu Ks. Ks. całego naszego dekanatu i licznie zgromadzonych parafian w uroczystej procesji do nadzwyczaj uroczyście przyozdobionego Domu Bożego. O godzinie 11 odprawił takowy w asystencji Ks. Ks. mszę świętą; Ks. proboszcz Bielski z Lipinek zaś wygłosił (...) wzruszające kazanie. Po zakończonym nabożeństwie

6. B. a., *Wiadomości kościelne*, „Gazeta Grudziądzka” 135 (1899), s. 2.

7. H. Mross, *Słownik biograficzny kapłanów Diecezji Chełmińskiej 1821 – 1920*, Pelplin 1995, s. 58 – 59.

8. A. Korecki, *Ludzie ziemi nowomiejskiej*, Nowe Miasto Lubawskie 2000, s. 104.

9. *Kronika szkolna*, s. 21.

wyprowadzono jubilata w procesji do plebanii, gdzie przybyłych Ks. Ks., zarząd kościelny i zaproszonych gości gościnnie przyjęto¹⁰. Informacje o obchodach jubileuszu księdza Pawła Dunajskiego umieszczone są również w *Kronice szkolnej* na wycinku gazety, który swoim nazwiskiem jako autor zawartych tam słów podpisał Andrzej Pronobis. Niestety nie ma informacji z jakiej gazety pochodzi owa relacja, widnieje przy niej jedynie tytuł: „Rzadka uroczystość”. Czytamy w niej, że zalety i to, co czyni dla parafii ks. Dunajski „zasługują też ze strony parafjan na odwdzięczenie, szacunek i poważanie. W tem celu starano się pod wpływem pewnych osób swemu Wielebnemu ks. proboszczowi po 25 latach przybycia jego do Łąkorza przez owacje i ofiarowanie kobierca uroczystą sprawić radość (...) Wieś przyozdobiono w bramy tryumfalne w świetnie przystrojonym kościele przy dźwiękach orkiestry odprawiła się uroczysta suma, zakończona «Te deum». Wieczorem o godz 6 tej powzięła tutejsza straż ognio-wa o udziale zarządu kościelnego i licznego tłumu mianowicie młodzieży, pochod z pochodniami przez wieś przy iluminacyjnie oświetlonych domach do plebanji, skąd zaś w otoczeniu Wielebn. ks. proboszcza jak i sąsiednich Wielebn. ks. ks. udano się do hotelu Hallerczyków na urządzoną tam przez komitet wieczornicę, na której się liczna ilość parafjan przy dobrej kawie, smacznem pieczywie i przekąskach doskonale ubawiła. Deklamacje, śpiewy, humor, liczne przemówienia i taniec przyczyniały się do urozmaicenia tak naogół rzadkiej, a w naszej miejscowości pierwszej takiej uroczystości¹¹”.

Duchowe życie łąkorskiej parafii za czasów ks. Dunajskiego

Jako duszpasterz ks. Dunajski był odpowiedzialny przede wszystkim za życie religijno – moralne łąkorskiej parafii i duchowy rozwój ludu Bożego. Jego staraniem w parafii Łąkorz w 1921 roku 23 aspirantki przystąpiły do Kongregacji Dzieci Maryi. Dzięki współpracy księdza Dunajskiego i Andrzeja Pronobisa młodzież należąca do Dzieci Maryi wystawiła dla miejscowej ludności w święta Bożego Narodzenia amatorskie przedstawienie. Z zachowanych dokumentów można wywnioskować, że ksiądz Dunajski był człowiekiem gościnnym. Świadczy o tym choćby taki zapis wieńczący informację o utworzeniu Bractwa Dzieci Maryi w parafii Łąkorz: „Po zakończonym nabożeństwie odprowadzono grono solenizantek procesjonalnie do plebanji gdzie je z kawą i pieczywem gościnnie przyjęto jak też i tego dnia wieczorem w mieszkaniu p. K. Karasińskiej,

10. Tamże, s. 21.

11. Wycinek z gazety wklejony do kroniki, podpisany własnoręcznie przez Andrzeja Pronobisa, w: *Kronika szkolna*, s. 26.

tak zwanej Matki Dzieci Maryi, w udziale ich ojca duchownego, Wielebn. Ks. proboszcza, szczerze daną skromną kolacją ugoszczono. Deklamacje, śpiew i humor urozmaiciły tak rzadką wieczornicę. Oby Pan Bóg łaskawy naszemu Wielebn. Ks. proboszczowi za wszelkie jego starania i mozolną pracę pod tym względem już tu w tem życiu hojnie wynagrodzić raczył!”¹². Należy wspomnieć w tym miejscu o gościnności i otwartości Dunajskiego, której przejaw opisuje gazeta „Drwęca”. Stowarzyszenie Dzieci Maryi z Nowego Miasta Lubawskiego dnia 22.08.1926 zorganizowało wyjazd do Łąkorza na nabożeństwo, niestety podróżujący drabiastymi wozami ulegli znacznemu spóźnieniu ze względu na padający deszcz. Dzięki cierpliwości ks. Dunajskiego nabożeństwo niedzielne odbyło się nieco później niż zaplanowano. Oddajmy zatem głos uczestnikom wyjazdu: „Nader miłą gościnność i zgodną harmonję okazało nam Stow. Dzieci Marji w Łąkorzu (...) Po nabożeństwie uraczono nas sutym obiadem, przy którym spędziliśmy wesoło kilka godzin. Zaznaczyć należy, że Czcigodny Ks. Prob. Dunajski nie szczędził sobie trudu ani ofiary, ażeby sobie powierzone członkinie prowadzić na dobrej drodze duchowej, a zarazem dać im możność wesołej i niewinnej rozrywki. Zatem po niesporach urządzono zabawę przepłatana piękniemi i wesołemi deklamacjami, śpiewem i występami, w których łąkorskie Dzieci Marji się popisały. W końcu urządzono wspólną kawę, po której przy licznych okrzykach na cześć Czcigodnego Ks. Prob. i wspólnem pożegnaniem oraz podziękowaniem za tak miłe przyjęcie, wyruszyliśmy dość późnym wieczorem z powrotem do domu”¹³.

Duchowa troska księdza Pawła Dunajskiego widoczna jest w jego współpracy ze szkołą, licznych nabożeństwach z udziałem dzieci i młodzieży oraz wypełnianiu podstawowych kapłańskich obowiązków, do których należy troska o życie sakramentalne parafii. Informacja o rozpoczęciu nowego roku szkolnego 1935/1936 zawiera cenną informację odnośnie duszpasterskiej troski księdza Dunajskiego o młodych ludzi. Kronikarz zaświadcza: „W dniu rozpoczęcia nowego roku szkolnego dziatwa udała się do kościoła na uroczyste nabożeństwo. Podniosłe kazanie wygłosił Ks. proboszcz radca Dunajski: nawoływał do wytężonej pracy w nowym roku, podkreślił potrzebę uczenia się, prosił Boga o błogosławieństwo w pracy”¹⁴. Marianna Szmidt – jedna z mieszkanek Łąkorza – następująco scharakteryzowała swojego proboszcza: „W kościele nie wszyscy ludzie byli zadowoleni z kazań, bo Dunajski to był służbista, religijny, jak zadzwonił w nocy żeby po chorego jechać to ojciec musiał w nocy bryczką

12. *Kronika szkolna*, s. 27.

13. Sekretarka, *Wycieczka Stow. Dzieci Marji*, „Drwęca” 100 (1926), s. 2.

14. *Kronika szkolna*, s. 107.

jechać. Zimą jechali saniami. Informowali, że ktoś jest chory w ten sposób, że przyjeżdżali żeby zawiadomić księdza. W nocy do kościoła szedł po przyrzady i tylko tata jechał z nim, czasami daleko trzeba było jechać, nawet do Cichego. Msze były codziennie, po południu też, niespory (nieszpory) w niedzielę były¹⁵.

Niewątpliwie najtrudniejszym wyzwaniem duszpasterskim dla księdza Dunajskiego, tak jak dla każdego kapłana, było sprawowanie pogrzebów uczniów uczęszczających do szkoły w Łąkorzu. Tragiczne wydarzenie miało miejsce dnia 27.12.1935, kiedy to na jeziorze Łąkorek utonęli dwaj chłopcy: Jan Jordan i Aleksander Tyburski. W *Kronice szkolnej* czytamy: „Pogrzeb nieszczęśliwych ofiar odbył się w dniu 31 grudnia przy tłumnie zebranej publiczności z Łąkorza i okolicy. Kondukt żałobny w asyście 8 księży prowadził miejscowy Ks. Radca Dunajski, który również wygłosił piękne żałobne przemówienie nad otwartymi mogiłami (...) Pogrzeb był wyrazem szczerych uczuć i żalu dla nieszczęśliwych rodziców¹⁶.”

Mówiąc o duchowej płaszczyźnie wspólnoty parafialnej w Łąkorzu, jak i samego jej proboszcza należy wspomnieć, że jednym z kapłanów, którzy przybyli na Zjazd Eucharystyczny KSM w Nowym Mieście Lubawskim w 1936 roku, który odbył się we Wniebowstąpienie Pańskie był dekanalny asystent kościelny KSM właśnie w osobie ks. Pawła Dunajskiego. Dunajski prowadził wówczas zagajenie sekcji, które odbywało się w Hotelu Centralnym, a następnie przewodniczył eucharystycznej procesji ulicami miasta. Lokalna gazeta „Drwęca” relacjonuje to wydarzenie następująco: „Ukoronowaniem dzieła tego dostojnego obchodu (...) była wspaniała procesja, taka, jakiej miasto nasze, jak zaznaczył w swem przemówieniu ks. radca Dunajski, a bodajże i cały dekanat nowomiejski czy lubawski aż dotąd jeszcze nie widziały (...) Po przejściu miasta procesja zatrzymała się na rynku (...) Tu po ustawieniu Przenajśw. Sakramentu, do głębi przejęty, w porywających słowach przemówił ks. Radca Dunajski, kończąc wezwaniem do młodzieży, by dokonała aktu poświęcenia siebie Najśw. Sercu Jezusowemu¹⁷.”

Za czasów, kiedy proboszczem w Łąkorzu był ksiądz Paweł Dunajski istniały następujące bractwa i stowarzyszenia katolickie:

- Bractwo Trzeźwości działające od 1902 roku – 900 członków
- Sodaliczka Mariańska funkcjonowała od 1924 roku – 56 członków
- Apostolstwo Modlitwy istniało od 1899 – brak danych o ilości członków
- Stowarzyszenie Młodzieży od 1926 roku – 46 członków¹⁸.

15. M. Szmidt, *O księdzu Dunajskim*, „Historyczne Wieści Gminne” 4 (2016), s. 6.

16. *Kronika szkolna*, s. 110 – 111.

17. B. a., *Zjazd Eucharystyczny K. S. M. potężną manifestacją religijną*, „Drwęca” 60 (1936), s. 2 – 3.

18. B. a., *Diecezja Chełmińska: zarys historyczno – statystyczny*, Pelplin 1928, s. 495.

Poza wymienionymi formami życia religijnego w Łąkorzu w tamtym czasie w relacji Marianny Szmidt znajdujemy jeszcze jedną bezcenną informację: „Dunajski założył dwa stowarzyszenia św. Józefa, dla chłopców i dla kobiet”¹⁹. Ponad to Kulpa J. w książce *Łąkorz. Mała wieś w wielkiej historii*, opisując szczegółowy zakres działalności Katolickiego Stowarzyszenia Młodzieży w Łąkorzu podaje, że należało do niego w sekcji męskiej 42 członków, a w żeńskiej 25 członkiń. Z uznaniem zatem należy pochylić się nad owocnością duszpasterskich działań ks. Dunajskiego, mając przed oczyma sytuację panującą wówczas w kraju.

Współpraca ks. Dunajskiego z Andrzejem Pronobisem

Znaczącą postacią dla społeczności Łąkorza oraz współpracującą z księdzem Pawłem Dunajskim był kierownik tamtejszej szkoły Andrzej Pronobis, który przez 48 lat pracował nienagannie w szkolnictwie, z czego 43 lata w szkole w Łąkorzu. Urodził się w powiecie świeckim, w 1877 roku zdobył kwalifikacje w zawodzie nauczyciela, po czym pracował jako nauczyciel w szkołach w Toruniu – Mokrem oraz Kaszczorku pod Toruniem, a następnie na własny wniosek od 01.07.1882 podjął pracę w Łąkorzu. Jego poprzednik był w tamtejszej szkole nauczycielem przez 50 lat. Wraz ze wzrostem liczby dzieci za czasów jego kierownictwa szkołą wzrosła również liczba nauczycieli²⁰. Związane to było również z likwidacją po wojnie szkoły ewangelickiej przez rząd polski i utworzeniem czteroklasowej szkoły. Pracę w szkole Andrzej Pronobis zakończył w 1925 roku, jego następcą został Maksymilian Winkowski z powiatu lubawskiego²¹. Z zapisów w *Kronice szkolnej* wiemy, że wprowadzając w urząd kierownika szkoły Maksymiliana Winkowskiego inspektor szkolny „w swojej przemowie wspominał o poprzednim kierowniku, który dla wioski i tutejszego obywatelstwa bardzo się zasłużył, mówił o moralnej pracy nauczycielskiej, a przedstawivszy dzieciom nowego kierownika, nawoływał dzieci do posłuszeństwa i pilności”²². Andrzej Pronobis zmarł w Toruniu 14.09.1933. Uczczony został przez swego następcę zapisem w *Kronice szkolnej* w następujący sposób: „Swoją długoletnią praktyką oraz zniczem nieposzlakowanym charakterem zaskarbił sobie miłość i wdzięczność ze strony tutejszego obywatelstwa, które

19. M. Szmidt, *O księdzu Dunajskim*, s. 6.

20. *Kalendarz nauczycielski z 1925 roku* wymienia wśród nauczycieli pracujących w Łąkorzu: Andrzeja Pronobisa, Stanisławę Czablewską, Franciszkę Jakubowską, Minnę Wasilewską; w: red. F. Kupka, *Kalendarz nauczycielski na 1925 rok*, Tuchola 1924, s. 46.

21. *Kronika szkolna*, s. 28 – 32.

22. Tamże, s. 36.

niewątpliwie długo jeszcze zatrzyma w pamięci swego dobrego wychowawcę i nauczyciela²³.

Należy podkreślić, że dzięki rzetelności i uczciwości kronikarskiej oraz szczegółowych zapisach Andrzeja Pronobisa i Maksymiliana Winkowskiego w *Kronice szkolnej* znajdujemy bezcenne informacje o życiu mieszkańców Łąkorza. Dotyczą one zarówno życia i pracy księdza Pawła Dunajskiego, ale także i przede wszystkim funkcjonowania w tamtym czasie edukacji oraz wydarzeń ważnych dla lokalnej społeczności i ich tęsknoty za wolnością. Andrzej Pronobis, który udał się z prośbą do Biskupa Chełmińskiego w Pelplinie o ustanowienie samodzielnego duszpasterza w Łąkorzu zaświadcza w *Kronice szkolnej*: „Uznał nareszcie czcigodny Ks. Biskup Rozentreter konieczność przyznania kościołowi w Łąkorzu księdza i wyraził się wobec deputacji temi słowy: «Ja Wam przyślę małego ks. Dunajskiego, z którego parafia łąkorska będzie zadowolona», co też niebawem nastąpiło. I dzięki Bogu, że tak gorliwego duszpasterza parafia nasza otrzymała. Co on zdziałał już dotąd w naszej parafii dla dobra mu powierzonych dusz, również dla ozdoby Kościoła i poza Kościołem, jest zapisane w Księgach żywota i niech mu Pan Bóg za to sownie wynagrodzi²⁴. Pronobis charakteryzując ks. Pawła Dunajskiego określił go jako dobrego pasterza, który zawsze starał się słowem, wzorowym przykładem i czynem o dobro swych owieczek, jak i o powierzony mu kościół²⁵.

Współpraca ks. Dunajskiego z łąkorską szkołą

Jako proboszcz ksiądz Dunajski współpracował z lokalną szkołą, którą kierował wspomniany wyżej Andrzej Pronobis. W pamięci Szmidt M. został taki obraz ks. Pawła: „Dunajski był dobry w stosunku do dzieci, chwalił dzieci, dawał cukierki, w altance siedział i dawał, wołał mnie i dawał mi cukiereczka²⁶. W zakresie opieki duchowej nad społecznością szkolną celebrował tzw. msze szkolne. Kierownik szkoły zaświadcza o tym w następujących słowach: „Od 1 go maja 1926 zaprowadzono t. zw. msze św. szkolne, które przez poprzednika w ostatnim czasie były zaniedbane. Dzieci zgromadzą się o 7 mej godzinie w szkole, skąd udadzą się zwartym szeregiem pod dozorem nauczycielskim do kościoła. Msze św. szkolne odbywają się w wtorki i piątki²⁷. Nie mamy jednak żadnych informacji, z których można by wnioskować o powodach zaniedbania

23. Tamże, s. 87.

24. Tamże, s. 22.

25. Tamże, s. 26.

26. M. Szmidt, *O księdzu Dunajskim*, s. 6.

27. *Kronika szkolna*, s. 42.

owych Mszy. Nie wiemy też czemu Dunajski nie zabiegał o to, by nie przerwać tej praktyki religijnej wśród społeczności szkolnej, za którą jako proboszcz – duszpasterz był odpowiedzialny.

Z zapisów w *Kronice szkolnej* wiemy, że ksiądz Dunajski przewodniczył nabożeństwu patriotycznym z okazji rocznicy uchwalenia Konstytucji 3 Maja, w których brała udział młodzież szkolna. Uroczystości miały wymiar szkolny i kościelny. Na program tych uroczystości w 1927 roku „złożyły się różne deklamacje i śpiewy dzieci szkolnych. Kier. szkoły przemawiał do dzieci o ważności tego święta narodowego i zakończył przemówienie trzykrotnym okrzykiem na cześć Najjaśniejszej Rzeczypospolitej polskiej i jej konstytucji. O godzinie 10 tej wyruszył pochód do kościoła na uroczyste nabożeństwo. Na czele pochodu dziatwa szkolna, potem orkiestra a po orkiestrze różne Stowarzyszenia”²⁸.

W szkole odbywały się uroczystości połączone z nabożeństwem: corocznie w dniu Konstytucji 3 maja²⁹ oraz związane z rozpoczęciem i zakończeniem roku szkolnego. W notatce kronikarza z zakończenia roku szkolnego 1926/1927 czytamy, że „podczas mszy św. dziatwa gremialnie przystąpiła do Stołu Pańskiego. Uroczyste nabożeństwo zakończono odśpiewaniem «Ciebie Boże chwali-my...»”³⁰. Inny zapis kronikarza z 1934 roku: „W poniedziałek dnia 20 sierpnia przybyła dziatwa szkolna z swymi wychowawcami do kościoła na uroczyste nabożeństwo, które odprawił Ks. Radca Dunajski. Po krótkich modłach za pomyślność roku szkolnego udano się do szkoły”³¹. Istotna jest również notatka z zakończenia roku szkolnego 1936 roku: „Młodzież szkolna wraz z gronem nauczycielskim i rodzicami przystąpiła do Stołu Pańskiego. Popołudniu młodzież ponownie udała się do kościoła na nieszpory”³². Po uroczystościach kościelnych w szkole na zakończeniu był obecny również ks. Dunajski.

Ksiądz Dunajski uczestniczył również w życiu społeczności lokalnej przez udział w organizowanych przedstawieniach amatorskich dzieci szkolnych. Jedno z nich miało odbyć się 15.01.1928 na sali p. Stancla. Dunajski zabrał wówczas głos dziękując kierownictwu szkoły i nauczycielom za mozolną pracę związaną z przygotowaniem dzieci do występu, po czym „wzniósł trzykrotny okrzyk na cześć grona nauczycielskiego co z wielkim entuzjazmem powtórzyła zebrana publiczność”³³. Inną okolicznością do spotkań z lokalną społecznością było

28. Tamże, s. 53.

29. Tamże, s. 41. 73.

30. Tamże, s. 55.

31. Tamże, s. 99.

32. Tamże, s. 122.

33. Tamże, s. 62.

dla księdza Dunajskiego sprawowanie nabożeństw z okazji organizowanego w Łąkorzu Święta Lasu³⁴. Był on też gościem podczas uroczystego zakończenia kursu wieczorowego dla dorosłych i młodocianych, jakie miało miejsce w łąkorskiej szkole w dniu 19.04.1936³⁵ oraz z okazji Dnia Lasu w dniu 25.04.1936³⁶.

Kronika szkolna z 1934 roku zawiera lakoniczny, ale bardzo wymowny zapis: „Jak w latach ubiegłych tak i w bieżącym roku obdarzono ubogą dziatwę szkolną skromnymi podarkami”³⁷. Wydarzenie to miało miejsce na sali p. Rotha. Zapis jest o tyle ważny, że w związku z tym wydarzeniem przywoływane jest nazwisko księdza Dunajskiego. Komentarzem do zapisu kronikarza jest wycinek z „Głosu Lubawskiego”, w którym czytamy: „Dziatwa szkolna wraz z rodzicami zapełniła salę po brzegi. W imieniu Koła Opieki Rodzicielskiej przy Szkole Powszechnej w Łąkorzu przywitał miejscowego Ks. Radcę oraz gości i przyjaciół szkoły p. Winkowski, dziękując Szan. Ofiarodawcom za złożone ofiary na rzecz dziatwy szkolnej”³⁸.

Wszystkie zapisy widniejące w kronice szkolnej potwierdzają, że Dunajski dbał o to, aby dzieci i młodzież systematycznie przystępowała do sakramentu pokuty, a także o ich uczestnictwo w Eucharystii z okazji ważnych wydarzeń, do których niewątpliwie z punktu widzenia ucznia należy początek i koniec roku szkolnego. Ponad to widać tutaj również troskę o znajomość tekstów i melodii pieśni kościelnych. Podczas nabożeństw ks. Dunajski kierował do dzieci okolicznościowe przemówienia³⁹. Istotna kronikarska uwaga w zakresie nabożeństw sprawowanych przez ks. Dunajskiego dotyczy faktu, że były one zawsze uroczyste.

Troska ks. Dunajskiego o muzykę

W okresie międzywojennym na terenie ówczesnej diecezji chełmińskiej, do której należała parafia Łąkorz utrzymywał się wysoki poziom śpiewu i kultury muzycznej, co było głównie zasługą duchowieństwa. Niemal w każdej parafii istniał chór pod patronatem miejscowego duszpasterza, który obok śpiewu kościelnego krzewił pieśń narodową i oświatę. Istniały w tym czasie na Pomorzu dwa stowarzyszenia, które kierowały całokształtem pomorskiego ruchu muzyczno

34. Tamże, s. 94.

35. Tamże, s. 112.

36. Tamże s. 113.

37. Tamże, s. 102.

38. Wycinek z gazety wklejony do kroniki, zatytułowany *Św. Mikołaj u dziatwy szkolnej*, bez podania czasu wydania i autora. Wycinek pochodzi z „Głosu Lubawskiego” – informacja dopisana na kartach kroniki, w: *Kronika szkolna*, s. 102.

39. *Kronika szkolna*, s. 86.

– śpiewaczego, do których zaliczają się Związek Kół Śpiewaczych i Pomorskie Towarzystwo Muzyczne⁴⁰. Ksiądz Paweł Dunajski z racji swego muzycznego uzdolnienia i wspomnianych tendencji muzycznych wśród duchownych zajmował się również śpiewem. Pod jego batutą występowało Koło Śpiewu chór Cecylia, które zyskało sobie uznanie na całym ówczesnym Pomorzu⁴¹. Warto podkreślić, że jeszcze w 1946 roku, a więc podczas Jubileuszu 50 – lecia swoich święceń kapłańskich ks. Dunajski osobiście dyrygował chórem⁴². Z zachowanych informacji odnośnie występów łąkorskiego chóru wiemy, że śpiewał choćby w czasie wizytacji biskupiej bpa Okoniewskiego w Łąkorzu w 1934 roku. Za śpiew w łąkorskiej szkole odpowiedzialny był w tym czasie jej kierownik Maksymilian Winkowski⁴³. Chór parafialny brał udział w zjeździe III Okręgu Kół Śpiewaczych, który odbył się w Pokrzydowie dnia 08.07.1934 z okazji 25 – lecia chóru „Lutnia”. Na osiem przybyłych na zjazd chórów, chór z Łąkorza pod batutą ks. Dunajskiego zajął czwarte miejsce uzyskując 73 pkt za wykonanie utworu „Powrót wiosny” polskiego kompozytora Karola Prosnaka (1898 – 1976)⁴⁴.

W 1902 roku ks. Dunajski założył w Łąkorzu Bractwo Trzeźwości, które dzięki swojej działalności przyczyniło się do podniesienia poziomu życia parafian. Wyrazem szczerego zaangażowania w działalność Bractwa było skomponowanie przez Dunajskiego powszechnie śpiewanej na jego zebraniach pieśni „Mario, Patronko Bractwa Trzeźwości”⁴⁵. Niestety mimo wysiłku nie udało mi się dotrzeć do tekstu tej pieśni. Nie zachował się on w notesie ks. Dunajskiego z pieśniami, jaki przetrwał w bardzo dobrym stanie do dziś, ani w innych dokumentach. Być może znajduje się w jakimś archiwum rodzinnym lub wśród nie odnalezionych jeszcze dokumentów.

Działalność chóru kościelnego przywołuje w swoich wspomnieniach o ks. Dunajskim Marianna Szmidt: „Chór prowadził organista Kotłowski, Dunajski nad tym chórem czuwał. Pamiętam jak on ich dyrygował, jak ktoś fałszował to potrafił powiedzieć kto fałszuje. Był bardzo dokładny. Poprawiał jak ktoś fałszował. W chorze były same dziewczyny, pamiętam była Marchlewska Helena, ktoś z Wichertowa, Dzierżakowa Helena”⁴⁶. Łąkorski chór kościelny wykonywał pieśni zarówno religijne, jak i patriotyczne, o czym świadczy kronikarski zapis dotyczący występu chóru podczas akademii niepodległościowej w 1934 roku.

40. J. Walkusz, *Duchowieństwo katolickie diecezji chełmińskiej 1918 – 1939*, Pelplin 1992, s. 353.

41. J. Kulpa, *Łąkorz. Mała wieś*, s. 232.

42. B. a., *Śp. Ks. Paweł Dunajski*, s. 469.

43. B. a., *Jeszcze w sprawie pobytu u nas J. E. Ks. Biskupa Okoniewskiego*, „Drwęca” 74 (1934), s. 3.

44. B. a., *Zjazd Kół Śpiewaczych*, „Drwęca” 80 (1934), s. 3.

45. H. Mross, *Słownik biograficzny*, s. 59.

46. M. Szmidt, *O księdzu Dunajskim*, s. 6.

W kronice szkolnej zamieszczono wycinek z „Głosu Lubawskiego” opisujący świętowanie w Łąkorzu dnia 02.02.1936 w budynku szkolnym z inicjatywy wójta p. Kozimskiego imienin Prezydenta Ignacego Mościckiego. Działalność chóru została opisana następująco: „Na program uroczystości złożyły się (...) śpiew miejscowego chóru kościelnego, który bardzo ładnie wykonał szereg pieśni patriotycznych. Nie był to zresztą pierwszy jego występ, gdyż na urządzanych uroczystościach państwowych był zwykle wykonawcą tej części programu. Akademię zakończono wspólnym odśpiewaniem: «Boże coś Polskę». Z uznaniem podkreślić należy liczny udział miejscowego społeczeństwa w tej uroczystości. Akademię zaszczycił są obecnością również ks. radca Dunajski⁴⁷.

W biurze parafialnym w Łąkorzu znajduje się bezcenny notes ks. Dunajskiego z tekstami pieśni⁴⁸. Zbiór tych utworów odzwierciedla muzyczne i patriotyczne zainteresowania księdza Dunajskiego. Trudno dziś powiedzieć czy wszystkie zapisane w notesie utwory były wykonywane przez chór parafialny bądź też samego ks. Dunajskiego, czy może niektóre z nich jedynie podobały się autorowi notesu i dlatego je tam umieścił, albo pamiętał przynajmniej niektóre z nich ze swej młodości czy też zasłyszał któreś z nich w lokalnej społeczności i tylko je odnotował. Trudno też jednoznacznie określić czy wszystkie te teksty były śpiewane, czy niektóre z nich nie są jedynie wierszami, do których być może nigdy nie powstała ani profesjonalna ani ludowa melodia. A może Dunajski był autorem niektórych z tych tekstów? Na pewno skomponował pieśń „Mario, Patronko Bractwa Trzeźwości”, której tekstu niestety nie znajdziemy w jego notesie. Niezależnie jednak od intencji, dla których znalazły się te pieśni w notesie łąkorskiego kapłana są one bezcennym zapisem polskiej kultury. Należy mieć jednak nadzieję, że dzięki czyjemuś talentowi, pasji oraz miłości do tekstów literackich kiedyś ożyją na nowo i ponownie staną się przyczyną duchowej uczty. Być może i z takim zamysłem odnotował je ksiądz Dunajski? Skoro więc utwory te zachowały się do dziś, warto, by specjaliści z dziedziny muzyki i śpiewu pochylili się nad nimi. Idea ta warta jest pochylenia się nad nią, tym bardziej, że już w 1950 roku na łamach „Orędownika Diecezji Chełmińskiej” Dreszler Sz. zwracał uwagę, że istniały jeszcze wtedy w diecezji chełmińskiej pieśni kościelne, których nie umieszczono w żadnym ze śpiewników kościelnych. Były to pieśni w większości

47. Wycinek z gazety wklejony do kroniki szkolnej, zatytułowany *Obchód Imienin pana Prezydenta w Łąkorzu*, bez podania czasu wydania i autora. Wycinek pochodzi z „Głosu Lubawskiego” – informacja dopisana na kartach kroniki, w: *Kronika szkolna*, s. III.

48. W notesie ks. Pawła Dunajskiego znajduje się 127 kolejno ponumerowanych utworów. Utwory zapisane są starannym i równym pismem, umieszczone zostały na 167 stronach. Notes zawiera ponad to trzy nienumerowane utwory i jeden luźno dołączony. Utwory nienumerowane umieszczone są na stronach 168 – 171.

nieznanych autorów, stanowiące wyłączną własność pewnych parafii lub były własnością istniejących wówczas bractw czy stowarzyszeń kościelnych. Niektóre z nich były śpiewane nie tylko w obrębie parafii, ale znalazły również dostęp do innych parafii. Wśród autorów takich pieśni wymienia się na Pomorzu ks. Antoniego Kowalkowskiego (1866 – 1932) z Rytyla czy ks. Pawła Dunajskiego z Łąkorza i jego pieśń – hymn Bractwa Trzeźwości. Według Dreszlera Sz. lokalne pieśni kościelne nie były odznaczone żadnym artyzmem, ani nie zdradzały głębszej inwencji kompozytora, jednak ze względu na ich wartość historyczną nie wolno nad nimi przejść do porządku dziennego⁴⁹. Czy wszystkie te pieśni zostały ocalone od zapomnienia? Trudno powiedzieć.

Patriotyzm księdza Dunajskiego

Życie duchowe parafii było powiązane z uroczystościami patriotycznymi, o których jest mowa w niniejszym artykule przy okazji współpracy księdza Dunajskiego z łąkorską szkołą. Niewątpliwie jednym z momentów obrazujących patriotyczny wymiar życia Dunajskiego była wizyta Józefa Piłsudskiego w Łąkorzu dnia 08.06.1921. Marszałek jedynie przejeżdżał przez wieś, niemniej fakt ten odnotowano w kronice szkolnej w następujących słowach: „Dopóki Łąkorz istnieje, nie miał tego szczęścia, żeby jaki bądź naczelnik państwa z swoją świętą jego miejscowość przejeżdżał. Dopiero po odrodzeniu naszej kochanej Polski zaszczylił nas ten pierwszy prezydent Rzeczypospolitej Józef Piłsudski, przybywając od Grudziądza przez Jabłonowo, Rywałdzik też i tutejszą miejscowość do Nowegomiasta⁵⁰, Lubawy pozatem do Lidzbarka⁵¹. Wizyta naczelnika trwała w Łąkorzu bardzo krótko. Wśród witających go osób był ks. Paweł Dunajski – proboszcz, wójt, dzieci z miejscowej szkoły, ludność miejscowa i okoliczna. Przyozdobiono na tę okoliczność główną ulicę wsi, ustawiono powitalną bramę i biły kościelne dzwony. Naczelnik został, jak zaświadcza kronikarz „powitany od ogółu zebranych wyrazem «Niech Naczelnik państwa żyje». Ks. proboszcz Dunajski przyjmuje go w treściwych serdecznych słowach jako ojca Rzeczypospolitej, za co takowy podziękował i z całą świętą w kierunku do Nowegomiasta dalej odjechał⁵²”.

Innym wydarzeniem o zabarwieniu patriotycznym w życiu łąkorskiego kapłana była śmierć Józefa Piłsudskiego (12.05.1935), która, jak zapisał M.

49. Sz. Dreszler, *Muzyka kościelna w diecezji chełmińskiej z szczególnym uwzględnieniem pieśni ludowej (kościelnej)*, „Orędownik Diecezji Chełmińskiej” 1 (1950), s. 17 – 20.

50. Chodzi o Nowe Miasto Lubawskie.

51. *Kronika szkolna*, s. 22.

52. Tamże, s. 23.

Winkowski w kronice szkolnej „wywarła na dziatwę szkolną jak i całe społeczeństwo Łąkorza wstrząsające wrażenie (...) Żałobne nabożeństwo odbyło się w czwartek dnia 16 – maja – po nabożeństwie żałobna akademja na sali p. Rothy”⁵³. Należy wspomnieć również datę 10.04.1938, a więc dzień zakończenia w Łąkorzu pracy na kursach dla przedpoborowych mężczyzn. Po uroczystości na placu szkolnym udano się do kościoła, gdzie ks. Dunajski odprawił uroczyste nabożeństwo. W *Kronice szkolnej* czytamy, że kapłan „w podniosłych słowach zwrócił się do młodzieży przedpoborowej, by wiernie służyła ideałom Chrystusowym i dobru Najjaśniejszej Rzeczypospolitej, by zawsze przygotowana była do obrony jej granic”⁵⁴. Odśpiewano wówczas „Te Deum” i odbyła się defilada przedpoborowych. Podczas przemówień na sali p. Rothy wśród podziękowań p. Ejdowskiego były też słowa wdzięczności dla ks. Dunajskiego za opiekę moralną nad przedpoborowymi w czasie kursu⁵⁵.

Wrażliwość ks. Dunajskiego na potrzeby innych

Wrażliwość Dunajskiego na potrzeby społeczności lokalnej odzwierciedla zapis w *Kronice szkolnej* z 1937 roku. Podczas zbiórki związanej z dożywianiem ubogich uczniów z łąkorskiej szkoły – udało się uczynić to wobec 60 dzieci – „na listę ofiar zebrano zł 55,80 zł. Prócz tego zadeklarował na powyższy cel miejscowy Ks. Radca Dunajski kwotę 30 zł”⁵⁶. *Kronika* informuje, że Dunajski złożył taką samą kwotę w ramach przedłużenia tej akcji⁵⁷. Informacja o wsparciu akcji dożywiania przez ks. Dunajskiego znajduje się także w wycinku z gazety dołączonym do *Kroniki* w 1938 roku. Należy zatem wnioskować, że kapłan regularnie spierał tę formę pomocy ubogim. Innym wyrazem troski księdza Pawła Dunajskiego o parafię, a przede wszystkim ludzi jest świadectwo, jakie złożyła o nim Marianna Schmidt: „Kto chciał to mógł u niego pracować, ale przez lornetkę patrzył kto jak robi, jak ktoś się lenił to wywalał. Chwalił pracowitych, leni wywalał. Nasz dom należał do plebani (do niego) dlatego musieliśmy u niego odrabiać (...) Kobiety które odrabiały i się objęły to potrafił je laską poganiać, trzymać dyscyplinę (...) Nosił rogatywkę na głowie, do dzieci jak podchodził to tą rogatywką tak szturchnął, nie ze złością”⁵⁸.

53. Tamże, s. 104.

54. Tamże, s. 145.

55. Tamże, s. 146.

56. Tamże, s. 130. Dołączony do kroniki na tejże samej stronie wycinek z gazety zawierający podziękowania dla ofiarodawców informuje, że ks. Dunajski ofiarował 35 zł. Rozliczenie z akcji zawarte w kronice wskazuje jednak na 30 zł.

57. Tamże, s. 133.

58. M. Schmidt, *O księdzu Dunajskim*, s. 6 – 7.

Inne zapiski o ks. Pawle Dunajskim

Wśród licznych zapisów *Kroniki szkolnej*, w których przywołane jest nazwisko ks. Pawła Dunajskiego w 1934 roku znajdziemy informację: „Miejscowemu Ks. Proboszczowi Pawłowi Dunajskiemu nadał Ks. Biskup Chełmiński godność Radcy duchownego”⁵⁹. Odnotowanie takiego faktu w kronice szkolnej, świadczy o tym, że było to ważne wydarzenie także dla społeczności szkolnej, a zarazem stanowi wyraz szacunku dla samego ks. Dunajskiego. Nazwisko ks. Pawła widnieje również w *Spisie pielgrzymek z polskich ośrodków w Niemczech udających się do Gietrzwałdu 1912r. (2 VIII)*. Odnotowano w nim, że ks. Dunajski był organizatorem pielgrzymki z Lipusza w powiecie kościerskim, a pielgrzymka składała się z 14 pątników⁶⁰. Z racji przynależności do Towarzystwa Naukowego w Toruniu nazwisko Dunajskiego pojawia się w spisie jego członków. Towarzystwo dzieliło ich na: honorowych, dożywotnich oraz zwyczajnych, do których zalicza się łąkorski proboszcz⁶¹.

We wspomnieniach mieszkańców Łąkorza znajdziemy o Dunajskim również takie słowa: „Ksiądz Dunajski chodził po kołędzie, zakończenia były u większych gospodarzy, u Radackich, u Kłosowskiego, na tych zakończeniach pili i grali w karty. Lubił grać w karty, w skata? może i w bałkę. Karciarz był bardzo. Z Urlickimi grał w karty, na pieniądze też. Miał na rogu dom, naprzeciw Dąrbowskiego, po drugiej stronie ulicy (...) on miał więcej chałup, pod strzechą, koło Józefa Łukaszewskiego, mama chciała nawet tą chałupkę kupić, miał też na rogu tam gdzie Linkner mieszkał. Kupował te wszystkie chałupy, pieniądze miał, kochał pieniądze, worek miał pieniędzy, które były nieważne i nasi chłopacy się tymi pieniędzmi bawili. Dunajski wygrywał nawet domy w karty. Dobry karciarz był, grał tylko z bogatymi”⁶².

Innym faktem z życia ks. Dunajskiego jest udział w sporze, jaki powstał w 1928 roku w związku z utworzeniem przez biskupa Okoniewskiego parafii w miejscowości Ciche, która przynależała do parafii Łąkorz. Oddalona była jednak od kościoła parafialnego o dziesięć kilometrów. Biskup przychylił się do prośby mieszkańców odnośnie wybudowania kościoła w Cichem, dotychczas bowiem nabożeństwa odbywały się w kapliczce, którą urządzono w byłej luteranckiej szkole. Powstał na tym gruncie spór między mieszkańcami a władzami gminy. Stroną w sporze był także ks. Dunajski jako proboszcz, który nakazywał

59. *Kronika szkolna*, s. 96.

60. W. Grygier, *Uroczystości gietrzwałdzkie ich aspekt katolicki oraz polski w świetle akt władz wschodniopruskich*, „*Studia Warmińskie*” 14 (1977), s. 301.

61. B. a., *Spis członków*, w: „*Zapiski Towarzystwa Naukowego w Toruniu*” 2 (1917), s. 39.

62. M. Szmidt, *O księdzu Dunajskim*, s. 6 – 7.

budowę kościoła na koszt gminy. Ostatecznie jednak odstąpiono od budowy kościoła. Uzgodniono wówczas, że w każdą niedzielę Dunajski będzie dojeżdżał do Cichego by odprawić jedną mszę, czym miał rozwiązać kwestię dojazdów mieszkańców wsi do Łąkorza⁶³.

W zapisie kronikarskim pod datą 27.10.1946 zamieszczono zapis informujący o tym, że w Łąkorzu z inicjatywy władz szkolnych powołano do istnienia Towarzystwo Burs i Stypendiów Rzeczypospolitej Polskiej, którego prezesem został Ksiądz Dunajski⁶⁴. Stowarzyszenie to zostało uznane przez Radę Ministrów w rozporządzeniu z dnia 01.02.1949 za „stowarzyszenie wyższej użyteczności”⁶⁵. Jego rozwiązanie nastąpiło na mocy rozporządzenia z dnia 12.12.1951⁶⁶.

Kronikarz szkolny wspominając w 1936 roku obchody Tygodnia Szkoły Powszechnej w Łąkorzu zaznacza, że to „głównie przy pomocy Ks. Radcy Dunajskiego zwrócono szczególną uwagę na propagandę założeń Towarzystwa Popierania Budowy Publ. Szkół Powsz.”⁶⁷.

Odznaczenia księdza Pawła Dunajskiego

Działając w życiu społecznym poza kościołem, jako doświadczony rolnik ks. Dunajski był prezesem Koła Rolniczego w Łąkorzu. Koła te zrzeszone były w Związku Pomorskich Kółek Rolniczych, a od 06.03.1924 w Pomorskim Towarzystwie Rolniczym, które w sprawozdaniu z 1928 roku zaświadcza, że istniało 67 takich kółek pierwszej kategorii. Wśród nich było dziewięć, w których funkcje prezesa pełnili duchowni – jednym z nich był ks. Dunajski⁶⁸. W ramach tej działalności szerzył on w nich oświatę z zakresu rolnictwa oraz umacniał ducha polskiego w lokalnej społeczności. Za swoje prace społeczne odznaczony został przed II wojną światową Złotym Krzyżem Zasługi (1937).

Zasługi łąkorskiego proboszcza były tym większe, że pracował on w nadgranicznej polskiej parafii, co budziło nienawiść wobec niego ze strony

63. R. Stawski, *W Cichem przed wojną. O szkole, sierocińcu i kościele katolickim*, https://www.czasbrodniczy.pl/czas_brodniczy/7,93191,25798429,w-cichem-przed-wojna-o-szkole-sierocincu-i-kosciele-katolickim.html?disableRedi_rects=true (odczyt z dnia 30.03.2020)

64. *Kronika szkolna*, s. 176.

65. *Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 1 lutego 1949r.*, Dz.U.1949.9.53, <https://www.prawo.pl/akty/dz-u-1949-9-53,16780335.html> (odczyt z dnia 11.04.2020)

66. *Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 12 grudnia 1951 r. w sprawie rozwiązania stowarzyszenia wyższej użyteczności „Towarzystwo Burs i Stypendiów Rzeczypospolitej Polskiej”*, Dz.U.1951.65.445, <https://sip.lex.pl/akty-prawne/dzu-dziennik-ustaw/rozwiązanie-stowarzyszenia-wyzszej-uzytecznosc-i-towarzystwo-burs-i-16781801> (odczyt z dnia 11.04.2020)

67. *Kronika szkolna*, s. 127.

68. J. Walkusz, *Duchowieństwo katolickie*, s. 355 – 358.

Niemców. W konsekwencji w 1939 roku po wtargnięciu hitlerowców do kraju mimo podeszłego wieku został niezwłocznie aresztowany 05.09.1939 i po chwilowym pobycie w grudziądzkim więzieniu zesłany do obozu koncentracyjnego w Stutthofie. Jego niezłomna postawa wobec doznawanych udręczeń i prześladowań ze strony okupantów, budziła podziw wśród współwięźniów, z którymi mimo słabego zdrowia pracował przy budowie szosy. Na skutek starań swoich krewnych został zwolniony z obozu, ale nie mogąc powrócić do Łąkorza, zmuszony był wyjechać do pomocy w duszpasterstwie w Berlinie – Pankow. Po ustaniu działań wojennych wrócił do Łąkorza, gdzie mimo słabnącego zdrowia oraz przy postępującej ślepcie i głuchocie pracował do końca swoich dni, otrzymawszy na końcu swojego żywota pomoc w pracy duszpasterskiej⁶⁹. Wszystkie źródła, w których wspomina się o ks. Dunajskim mówią jedynie o jego pobycie w obozie koncentracyjnym w Stutthofie, tylko Kulpa J. jako jedyna wymienia jeszcze jako miejsce obozowego pobytu Dunajskiego Dachau⁷⁰. Po aresztowaniu księdza Dunajskiego do końca okupacji w łąkorskiej parafii pracował ks. kanonik Feliks Komkowski (1892 – 1961) ze Skarlina⁷¹.

Cmentarz w Łąkorzu

Kościół w Łąkorzu otoczony jest cmentarzem parafialnym, na którym znajdują się również groby kapłanów, którzy pełnili w nim posługę duszpasterską. Dodatkowo umieszczono w kruchcie kościoła tablicę pamiątkową poświęconą poległym na pierwszej wojnie światowej żołnierzom parafii łąkorskiej oraz postawiono pomnik przy bocznej ścianie kościoła poświęcony poległym i pomordowanym podczas drugiej wojny światowej. Groby kapłanów umiejscowione są za kościołem, gdzie ustawiony jest monumentalny drewniany krzyż przy którym spoczywają obok siebie:

- ks. Radca Paweł Dunajski (31.12.1867 – 15.07.1957) – proboszcz w latach 1899 – 1957 – pochowany u stóp wspomnianego krzyża w najsłabszym z kapłańskich grobów⁷²

69. B. a., *Śp. Ks. Paweł Dunajski*, s. 469.

70. J. Kulpa, *Łąkorz. Mała wieś*, s. 233.

71. S. Kardasz (red.), *Diecezja Toruńska. Historia i teraźniejszość*, t. 13 *Dekanat Nowomiejski*, Toruń 1998, 70.

72. Na pomniku ks. Dunajskiego błędnie umieszczone są lata, kiedy był proboszczem w Łąkorzu. Widnieją tam lata 1891 – 1957. Dunajski przybył do Łąkorza dopiero w 1899 roku, kiedy to został utworzony tam nowy obwód duszpasterski.

* na prawo od grobu ks. Dunajskiego spoczywają kolejno:

- ks. Władysław Wałdoch (23.06.1919 – 14.06.1999) – proboszcz w latach 1976 – 1994
- ks. Kanonik Marek Racki (08.12.1954 – 23.01.2006) – proboszcz w latach 1994 – 2006
- ks. Jacek Borkowski (23.09.1974 – 20.12.2018) – proboszcz w latach 2014 – 2018

* na lewo od grobu ks. Dunajskiego spoczywają kolejno:

- ks. Zdzisław Buczkowski (12.06.1918 – 10.01.1997) – proboszcz w latach 1951 – 1976
- s. Emidia Teresa Napiórkowska (1952 – 1990).

Wśród proboszczów łąkorskiej parafii od czasów jej utworzenia są także:

- ks. Waldemar Deuter (ur. 09.04.1967) – proboszcz w latach 2006 – 2014, obecnie proboszcz parafii św. Stanisława Biskupa i Męczennika w Grudziądzu
- ks. Wojciech Badach (ur. 09.10.1978) – obecny proboszcz, ustanowiony przez biskupa toruńskiego Wiesława Śmigła z dniem 30.12.2018.

Zakończenie

Zapewne wiele z działań duszpastersko – patriotycznych z życia księdza Pawła Dunajskiego nie zostało nigdzie odnotowanych. Z zachowanych dokumentów, wśród których bezcenną skarbnicą wiedzy jest *Kronika szkolna*, wyłania się obraz kapłana oddanego w służbie Bożej i ojczyźnej ziemi, a przede wszystkim żyjącego duchem społeczności, do której został posłany przez biskupa. O tym kim był i co po sobie pozostawił wśród mieszkańców Łąkorza, świadczy mimo upływu czasu jego zadbane groby. Historia życia i zaangażowanie księdza Dunajskiego w sprawy duszpastersko – patriotyczne są pięknym obrazem wielowymiarowości kapłaństwa. Mam nadzieję, że niniejsze opracowanie wpisze się w utrwalenie pamięci o księdzu Pawle Dunajskim nie tylko wśród mieszkańców Łąkorza. Być może stanie się zaproszeniem dla niektórych z czytających te słowa, by zawitać do tej malowniczej i spokojnej wsi, a przede wszystkim stanie się moją częścią dołożoną do mozolnej pracy wielu ludzi oddanych utrwalaniu pięknej historii Łąkorza i diecezji toruńskiej.

THE PASTORAL AND PATRIOTIC ACTIVITY OF THE PARISH PRIEST FROM ŁĄKORZ – REV. PAWEŁ DUNAJSKI (1867-1957)

Summary

The article devoted to pr. Paweł Dunajski (1867-1957) is a part of the cycle written by the author in order to save from oblivion people who dedicated their lives to implementing the Gospel through education and service to the local communities. The spiritual life of the Łąkorz parish, cooperation with the local school, patriotism, the concern for music and sensitivity to the needs of other people present the multidimensionality of the priestly service of pr. Dunajski. The life of Paweł Dunajski is a part of the rich history of Łąkorz and the diocese of Toruń.

Słowa kluczowe: ksiądz Paweł Dunajski, parafia Łąkorz, Szkoła Podstawowa w Łąkorzu

Key words: Rev. Paweł Dunajski, Łąkorz parish, Primary School in Łąkorz

BIBLIOGRAFIA

- B. a., *Diecezja Chełmińska: zarys historyczno – statystyczny*, Pelplin 1928, s. 494 – 495.
- B. a., *Jeszcze w sprawie pobytu u nas J. E. Ks. Biskupa Okoniewskiego*, „Drwęca” 74 (1934), s. 3.
- B.a., *Łąkorz*, http://www.gminabiskupiec.pl/asp/pl_start.asp?typ=14&sub=6&sub-sub=25&menu=121&strona=1 (odczyt z dnia 23.03.2020)
- B. a., *Spis członków*, w: „Zapiski Towarzystwa Naukowego w Toruniu” 2 (1917), s. 37 – 45.
- B. a., *Śp. Ks. Paweł Dunajski*, „Orędownik Diecezji Chełmińskiej” 11 – 12 (1957), s. 468 – 469.
- B. a., *Wiadomości kościelne*, „Gazeta Grudziądzka” 135 (1899), s. 2.
- B. a., *Zjazd Eucharystyczny K. S. M. potężną manifestacją religijną*, „Drwęca” 60 (1936), s. 2 – 3.
- B. a., *Zjazd Kół Śpiewaczych*, „Drwęca” 80 (1934), s. 3.

- Dreszler Sz., *Muzyka kościelna w diecezji chełmińskiej z szczególnym uwzględnieniem pieśni ludowej (kościelnej)*, „Orędownik Diecezji Chełmińskiej” 1 (1950), s. 17 – 20.
- Dunajski P., *Pismo do Prezydium Powiatowej Rady Narodowej Referat Wyznań w Nowym Mieście w sprawie odbycia procesji Bożego Ciała z dnia 10.06.1952*, w: Archiwum parafii św. Mikołaja Biskupa w Łąkorzu.
- Grygier W., *Uroczystości gietrzwałdzkie ich aspekt katolicki oraz polski w świetle akt władz wschodniopruskich*, „Studia Warmińskie” 14 (1977), s. 225 – 323.
- Kardasz S. (red.), *Diecezja Toruńska. Historia i teraźniejszość*, t. 13 *Dekanat Nowomiejski*, Toruń 1998.
- Korecki A., *Ludzie ziemi nowomiejskiej*, Nowe Miasto Lubawskie 2000.
- Kronika szkolna. Łąkorz 1914 – 1939*, w: Szkoła Podstawowa im. Jana Pawła II w Łąkorzu.
- Kulpa J., *Łąkorz. Mała wieś w wielkiej historii*, Brzezia Łąka 2011.
- Kupka F. (red.), *Kalendarz nauczycielski na 1925 rok*, Tuchola 1924.
- Mross H., *Słownik biograficzny kapłanów Diecezji Chełmińskiej 1821 – 1920*, Pelplin 1995, s. 58 – 59.
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 1 lutego 1949r.*, Dz.U.1949.9.53, <https://www.prawo.pl/akty/dz-u-1949-9-53,16780335.html> (odczyt z dnia 11.04.2020)
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 12 grudnia 1951 r. w sprawie rozwiązania stowarzyszenia wyższej użyteczności „Towarzystwo Burs i Stypendiów Rzeczypospolitej Polskiej”*, Dz.U.1951.65.445, <https://sip.lex.pl/akty-prawne/dzu-dziennik-ustaw/rozwiązanie-stowarzyszenia-wyzszej-uzytecznosci-towarzystwo-burs-i-16781801> (odczyt z dnia 11.04.2020)
- Sekretarka, *Wycieczka Stow. Dzieci Marji*, „Drwęca” 100 (1926), s. 2.
- Stawski R., *W Cichem przed wojną. O szkole, sierocińcu i kościele katolickim*, <https://www.czasbrodnicy.pl/czasbrodnicy/7,93191,25798429,w-cichem-przed-wojna-oszkole-sierocincu-i-kosciele-katolickim.html?disableRedirects=true> (odczyt z dnia 30.03.2020)
- Szmidt M., *O księdzu Dunajskim*, „Historyczne Wieści Gminne” 4 (2016), s. 6 – 7.
- Tęgowska B., *Plan Odnowy Miejscowości Łąkorz w Gminie Biskupiec na lata 2015 – 2020*, Załącznik Nr 1 do Uchwały Nr XI/114/15 Rady Gminy Biskupiec z dnia 22.10.2015, http://www.gminabiskupiec.pl/asp/pliki/Plany_Odnowy_Miejscowosci/lakorz.pdf (odczyt z dnia 30.03.2020)
- Walkusz J., *Duchowieństwo katolickie diecezji chełmińskiej 1918 – 1939*, Pelplin 1992.